

SZILÁGYI ISTVÁN

Az emlékezet göröngyein

(részlet)

Ahogy most visszagondolok arra a közös jajdoni útra, nem is igen értem, miért volt bennem szorongás a Gyerő Albi szereplését illetően. Hiszen vele akkor már rég tisztában lehettem, s valójában azt sem kívánhattam őszintén, hogy Jajdonban otthon érezze magát. Arra ugyanis későbből tisztán emlékszem, hogy szinte féltékeny voltam a városra, mely, úgy éreztem, engem fejez ki, egyet jelent velem, azzal pedig, hogy őt idehozom, valamiféle áruhlást követek el Jajdon ellen. Ha nem tetszik neki, fumigálja, utálatoskodik, akkor végül is nincs semmi baj, hiszen ő, nyavalyás, se lumpen, se melós mitugrászságával csak ne hangoskodjék ide nekem, hiszen ha ez neki sikerül, valamiben ő is egy lesz velem. Na de mindezen nem nagyon mélázhattam én akkor ott, miközben kapaszkodtunk fölfele a Mátyás-domb harmincvalahány cövekkel kötött grádicsán. Amikor mögöttem azt mondja Gyerő Albi: te, Ida, mondd... kiment a fejemből, hogy is hívják a vén embert? – Mátyás Máténak hívják, neked, gondolom, Máté bácsi, néném pedig Annus néni – s ezzel belül is kerültünk a léckapun. Másfél esztendeje, hogy nem jártam idehaza. Úgy tűnt, ösztövép pizskafa néném háta meggörnyedt. – Há, megjöttetek... Há, hogy utaztatok? Kellő öregasszony-szeméremmel meghiúsított kézcsók-kísérlet, ami azért jó pontként könyvelődik el. Köténye előtt összekapta a kezét, s láttam rajta, hogy talán még a küszöböt sem léptük át, s ő már számba is vette ujjainkon a jegygyűrűket. Megérkeztünk és jól utaztunk, és ő a Gyerő Albi, és örvendtünk, és isten hozta, és mindjárt bátyátok is itthon kell legyen. Hát hogy kilépett ezekkel a haszontalanokkal délután, hogy elrendezze az edényeket. Lám, ő magyarul mondja, gondolta, aki nem a Mátyás-dombon cseperedett, mégsem igen értheti, hogy kilépni a szőlőbe szoktak, az edények, a szüretelőkádad, dézsák és a puttonyok, amit el kellett rendezni nyilván, a haszontalanok pedig kik is lehetnének mások, mint az inasok. Tehát vannak még inasok. És ebből a bátyátokból megérthettem, hogy Annuska néném hozzá is adott már Gyerő Albihoz. Mert meglett, jóra való, úgymond, komoly városi iparos fiúnak látja, aki éppen hozzám való, és fordítva. És ezt a nyavalyás is érzi, ha valahol jól áll, egyből megelevenedik, foxtrottra kezd járni az agya. Jaj, mondd, lelkem, biztos megéheztetek, mindjárt teríték, és laskaszűrőt hozott ki a kamrából, olyan szép juhót talált, hogy igazán. Persze, mikor volt az bárány, húsvétkor, csak hát abban az évben az aprólékjából csináltam egy kis pörköltet, holnapra tokányra úgyis maradt elég. Gondolom, eddig bátyátok is megéhezett. Az a kis pörkölt egy nagy bordó zománc vaslában, apadt a leve, sötétpiros fazékban galuska főtt. Az a néném-féle aransyárga galuska, a nyál összefutott a számba, ahogy mellette nénye a laskaszűrőt hintáztatta, éhes lehetett a lovag is. Teríték én, nénye, míg leszű-

Szilágyi István kiadatlan regényét az MMA Kiadó a 2024. évi Ünnepi Könyvhétre jelenteti meg. A kéziratot Márkus Béla rendezte sajtó alá.

ri. Abroszt bentről hozzá, a kaszten második fiából azt a szőlőindásat, tudod te, melyik. Ilyenkor mindég gyomorszájon rúgott a nagy érzés, hogy lám, mégis van ezen a kurva földön egy ház, ahol számon tartják, hogy én tudtam, hogy melyik abrosz milyen. Mire a négy terítéket fölraktam, nagy szuszogva s kosárnyikorgástól kísérve megérkezett bátya s a két inasa. Álló szőlőt hoztak, mindegyiknek két karos kosár volt, a nagyobbik inas vállát még hátzísák is húzta. Egyelőre csak tegyék be a műhelybe, rendelkezett nénye. Megjöttek, Máté, nézd, megjöttek. Látom, mondja bátya. Isten hozott benneteket, vagy a vonat, a macska rúgja meg. Csókolom, bátya, ő Gyerő Albi, a vőlegényem. Örvendek, Mátyás Máté, a két inas kikukkantott, ahogy a kosarakat rendezte, a nyitott műhelyajtó mögül, mert az a vállas, nagyon középtermetű idegen a kihajtott gallérjával, az agyonborotvált képivel, a fényesre nyalt fekete hajával, az nemcsak hogy egy nagyvárosi cipész, hanem ráadásul vőlegény. Ida vőlegénye, Mátyás Máté jajdoni csizmadiamester örvend neki. És ráadásul úgy készülődik a vacsorához, hogy a cipőképű kisebbik hozza már a csizmahúzó kutyát, a gyerek nem találja, és maga rugaszkodik neki a csizma lerángatásához. Mátyás Máté belép a szobába, lerakja a hegyre járó gúnyját, megmosakszik, könnyű cejgnadrágot húz, tiszta inget vesz, feltűri az ujjait kurta vastag keze nyelén, majd fölé kanyarítja az elmaradhatatlan lajbit, s mindez nekünk szól, vagyis hát a vendégek érkezén, ha vacsorához ülünk, ilyenformán tisztelje meg magát, ugye, hogy az ő szavával éljünk. Nénye közben a két inasnak a konyha sarkában a kenyeres asztalt teríti meg, ki is rakja nekik a pörköltöt s a galuskát. Úgy teszi eljűk a tetézt tányérokat, aztán kovászos ugorkát hoz nekik. Két éhes szempár követi minden csontos, kontyos mozdulatát.

Hülye, zavaros érzések rohannak rám, s kerengetik körülöttem az egész tokányillatú Mátyás-porta univerzumát. Odamennék a két kipirult legényhez, beletúrnék buksi vadmalac üstökükbe, tíz meg húsz, meg ki tudja, hány esztendővel ezelőtt is ilyen legénykéek apródkodtak Mátyás Máté műhelyében, és incselkedtek és hancúroztak a szőlőhegyen örökké velem, vagy én övelük, cseresznyeszedés, császárkörte- és állószőlő-cipelés, mind-mind maszatos, édes ürügy, az isten verje meg a hülye fejemet, elhomályosodik a szemem, mi van, te bolond vadmacska fehérnép, bumfordi csizmadiainasokkal többé nem üzekedel. Fáj? Fáj, fáj, fáj, mi fáj? Ez az egész, ez a tízvalahány esztendő. De csak egy kurva nyomorult pillanatig. A lovag kicsit félrevonultan pillog, mosoly bujkál húsos szája szögletében, látszik, tudja, miatta is a felhajtás. De önteltsége sem tenyérbe mászó annyira, látom, a félig nyitott műhelyajtót vizslatja. Gyere, nézz szét odabent, mondom, tudom, fúrja az oldalát a kíváncsiság, hogy végül is, amit erről a háztájrról elképzelt, ipartestületi csoportkép, ügyvédi kamarás, mindebből mi az igaz. Persze, volt ő annyira ravasz, hogy tudja, a teljes való maradéktalanul sohasem látható. A fölsepert s rendbe rakott műhely, a három bankli, a szabásasztal, a karcsú, hosszú nyakú, kecskefejű varrógép láttán mintha mégis megilletődött volna; a műhely végében a vásáros láda úgy kushadt most is, mint húsz esztendővel ezelőtt. Fölötte a mennyezet gerendái alatt két keresztrúdon néhány új csizma lógott, volt köztük kemény, kürtőszárú, falusi menyecskéknek való, fölül háromujjnyis piros bőrszettel, legényeknek való ünneplő ragyogó bokszbőrből, ezek között elöl felszökő szélű, magyaros, mely díszgombba hajlik vissza, meg olyan, melynek a szára kívül fönnebb emelkedik, ezt inkább a románok szerették; volt aztán sima fazon, barna bokszbőrből készült, úrnak való csizma, tényleg

gyönyörű portéka, ilyet én se igen láttam ebben a műhelyben, na, ez nagyon megragadta a figyelmét, elnyerte a tetszését Gyerő Albinak is, micsoda munka, ez oszt igen, az istenit. – Ezt magyarázom én neked, látod... Szóval, hogy itt még mindig lehet. Nem úgy, mint nálunk. Megpróbált fölágaskodni, de csak a csizma sarkát érte el, mire az kicsit himbálózni kezdett, mintha meg akarná rúgni a kezét. Aztán a szabászasztal szélén lelt egy darabkát abból a finom barna bőrből, villanykörte alá jött vele, tapogatta, gyűrögette nagy szakértelemmel, közben, hogy elkészült a vacsorához, belépett a műhelybe bátya is. Huncutra fogta aprószeme pillantását, úgy méregette a nagyvárosi szaktársat, aki éppen lelkesedett. Ugye, ez csikóbőr, fordult bátya felé kezében a bőrdarabkával. Az a, olyan másod-, harmadfű. Ugye, mondtam, mindjárt mondtam én. Honnan veszi, bátyám, ezt a drága anyagot. Ezt ő hozta. Mán, szóval, aki a csizmát rendelte vót. Ki is csináltat ilyent manapság. Van itt egy birtokos, Künistán, valahogy vagy ilyenkor mindig így ejtette ezt a németes nevet – az szokott nagy ritkán. – Szóval itt mégis másképp megy, hagyta helyben a nagyvárosi szaktárs. Mert az látszik, itt megy az ipar – Ougyan – legyintett bátya –, hun van az mán. Az a világ rég elmúlt, hogy az isten lovát. Na, ezt a beszélgetést ilyenformán is képzeltem el. Mégis, ugye, egy pár bokszcsizma, gondolom, ezer, ezerötszáz, ha csak tíz pár megy el, soha nem is ment, legalábbis havonta, az már tétel. Ougyan, ki veszen meg egy-egy zsíros bőrt, csakhogy mit hoz? Nem is jó beszélni róla. – Gyertek mán, ne maradjon meg az a kis étel – szól be a konyhából nénye, politizálhatok utána is. Körbeüljük az asztalt, méregerős törkölyt tölt bátya, a papramorgótól kapkodjuk a levegőt, majd a szemünk kiszökik, aztán nekilátunk a felséges ételnek. Albi is, én is vissza kell fogjuk az étvágyunkat, ne látszódjék, mennyire éhesek vagyunk, a kovászos ugorka fülledten langyos kesernyés íze, a keményen fűszeres báránypörkölt nehéz ízei és a csinos aranylón bor, és vegyetek még, ha ízlik, és tessék használni bizalommal. S ez meg is történik. Ízlik is, bizalommal sincs hiba. Egészségünkre. Különben a beszélgetés arra az időre, míg ettünk, abbamaradt. A sarokban csendben falnak az inasok, nényének gondja van rájuk is. Jóllaktatok fiúk?, kérdi, ahogy szuszszanni hallja őket. Jól, felelik egyszerre. Kértek még, kérdi bátya. – Kérünk – mondják, bár kicsit bizonytalanul. Mert úgy hogyan lakhattak jól, ha mégis kérnek. Ezen derülünk, feléjük pillantok, lilán lángol a fülük. Egyetek, ne kéréltessétek magatokat, mert holnap nem a puttonyt, a kisdeszkat se tudjátok fölemelni, mondja bátya – nem akarok szégyent vallani veletek. – Én már tavaly is puttonyoztam, Mátyás úr – mondja a nagyobbik. – Na de csak azért.

Bátya kicsit tán elevebb, beszédesebb, mint máskor. Mintha a mások iránt való figyelemnek, gondoskodásnak is szerepe volna ma este, és mindannak, ami ezen a háztájon egy szüret előtti októberi szombat estén történik, látszania kell, érthető kell legyen. Hiszen idegen, máshonnan jött ember ül közöttünk, aki ugyanakkor a továbbiakban, ha csupán vendégként is, közénk tartozó lesz. Reméljük. Tehát csak hadd lássa az otthonosságunkat, szívéllyességünket, ha már így alakult. Mindez persze nem is értem történik, hanem inkább magunk miatt. Hogy, ugye, a minket illető félreértések elkerülődjenek. Tehát csak hadd lássa, szívesen látjuk, érezze jól magát közöttünk, persze nem futunk a kegyeiért. Mert, ugye, senki kegyeiért sem futunk. Valahogy az adót kinyöggük, az iparűzésért kirótt adót is, a szőlő s a ház adóját is, a többi a mi dolgunk. Nyúzzuk magunkat, de valahogy csak elboldogulunk. De a fekete hajú nagyvárosi szaktársat azért emberszámba vesszük. Mert úgy

néz ki, ez a szegény kolontos jány hozzá akarja kötni az életét. Legalább nem hanyódik tovább egyedül. Jól van.

A jó ég tudja, miféle szerzet, Ida csak megnézte tán magának, az ő dolguk. Hanem a kezén bár látszik, agyondörzsölte habkővel, az kemény munkáskéznek néz ki. Végül is ez a fontos, aztán igyekezzenek. Szóval, láttam bátyán, nincs benne semmi ellenérzés Gyerő Albival szemben, vagyis el tud képzelni házastársakként bennünket, magyarán, hozzáadott. Ezért valami bágyadt hálafélét érzek egyrészt, elvégre a lovagot mint vőlegényemet elfogadja, másrészt valami csendes keserűség mar belém, amiért meg vannak elégedve velem, vagyis hogy ezt a férfiút tekintik hozzám valóznak, vagy engem őhöz valóznak, ez immár mindegy, ugyanakkor az is ott kavarg bennem, hogy hiszen nem ismerik ezt az embert, nem tudhatják, hány pénzt ér, ezt csak én tudom, én viszont nem mondom, mert nem mondhatom el nekik, hiszen nem azért hoztam ide, ám ezzel, érzem, becsapom, elárulom őket, mire válaszként ők azzal árulnak el engem, hogy hajlandók úgy tekinteni, mint leendő férjemet. Közben a két inas degeszre tömte magát, s egyszer csak hallom, hangosan morogják a kétsoros asztali imát, amit tán nekik is Czirják tanító bácsi tanított, hogy azt mondja: aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott, ámen. Köszönjük szépen a vacsorát. Erre még bátya is fölkapja a fejét, lám, a kurva mihaszna bestiái, még ők is megjátsszák magukat, mintha ugyan biza szokásba volna itt valamiféle áhítat. No de csak hadd lássa bátya meg nénye, hogy tudják ők, ha idegen van a háznál, mi dukál. Rendtartó házhoz vannak szerződötve, vagy mi a kutya. Amíg darálták az áldást, bizonyára nényére meg bátyára gondoltak, aki ételt meg italt adott, ha ugyan gondoltak valamire. Közben mi is etteltünk a jajdoni földi jóval, bátya újra tölt egészségünkre. Az inasok szedelőzködnek. Józsikám, mondja bátya – ilyet se hallott még tőle az apróbbik apród, azt hiszem –, hozzál fel nekünk még egy kancsó bort, oszt menjetek. Nénye leszedi a maradékot, a tányérokat, lesepri a morzsát az asztról, s nagy tál tepertős pogácsát állít az asztal közepire, hogy csússzon a bor, ha amúgy nem csúszna. Aztán csendben mosogatni kezd, csendben, hogy ne zavarja az edénycsörömpölés a beszélgetést. Nem állok föl, hogy segítsek neki, ezt ő most nem is várja tőlem, lesepm, mibe vág bele a lovag, mert sejtem, érzi, most rajta a sor, hogy mutasson magából valamit. Bosszant, hogy ennek most engem érdekelnie kell. Szóval mégiscsak más vidéken. A kisiparost sem tették tönkre annyira... Bátya legyint, ezt csak az tudja, aki benne él. – Szóval, amikor az ember elnézi, milyen remek portéka készül egy ilyen műhelyben. Milyen békebeli munka van azon. Hízeleg is bátyának, meg kényelmetlen is neki. – Csak így értelme nincs. – Szombaton reggel kirakodik az ember a csizmadiaszínben, jönnek, nézegetik, tapogatják, oszt csak az ára hibádzik mindenkinél. Egy-egy zsíros bőr parasztcsizma, ha elmegy, oszt ennyi. Mikor vége a vásárnak, futnak is el, a fiúk hozzák haza a megmaradt árut egy nagy kosárban, le is takartatom, mintha ugyan biza szégyellni kéne, hogy nem megy. A falusi is inkább bakancsot veszen, oszt a régi szétment csizmájának levágja a szárát, mert az ugyi nem nyúvódik el, oszt azt húzza a bakancs fölé, úgy tartja melegben a lábát, vagy tudja a macska, tán megszokta, vagy csak emlékezni akar rá, hogy valamikor valódi csizmában járt. Nyomorúság. A fehérségnek meg már a parasztok is cipőfélét vásárolnak. De abból is valami olyan ormóttan nyavalyát hoztak divatba, hogy arra nem viszen rá a lélek. Kezdték is itt ezek csinálni, de tudja az isten, nem a mi formánk. Oszt hét közben a javitanivaló. Mert mán annak is örvendünk,

ha vaj egy katonatiszt behoz valami fejelni-, talpalnivalót. Valamikor bezzeg. Na de hagyjuk. Újratöltötte a poharakat, csak lesz valahogy. S ha nem, mi más úgylis kibotorkálunk ebből a világból, azt lássa, aki utánunk jön. Egészségünkre. Mégis, ugye, szépen élnek – kezdte Gyerő Albi, máris átvéve a bátya érzését. – Há, hogy kén? – Meg, ugye, a szőlő. Az is csak pótol. – Na hiszen. Az a hét-nyolcszáz tőke – Hét-nyolcszáz, annak is egy része kivénült, pótolni kén, de a szőlőhöz mi ilyen borárok mellett sosem kapaszkodtunk, csak éppen, hogy legyen. Ritka év, hogy az a tíz hektó bor megterem. Tíz hektó? – Az itt nem tétel, eladásra nem sok kerül.

Hirtelen valami álmos ingerültség lepett meg, mit kell itt bátya magyarázkodjon ennek az embernek, akinek semmi köze mindehhez. Akárha tisztázni akarná magát. S újra a bosszús beismerés, hogy hiszen én hoztam ide. Idehoztam, mintha csak azért, hogy valójában magamat gyötörtessem vele. Mert azt ugyan elhatároztam, hogy hozzámegyek, és azóta is mind keresem az olyan helyzeteket, amelyek lökjenek, taszítsanak feléje, hogy véghez is vihessem a nagyfene elhatározást. Ezért kellett vele idejönni is. Hogy nénye és bátya tudomásul vegye, s hogy ettől én is kötelezve érezzem magam, hogy ne mondják, a bolondját járatom velük. Aszondod, ott se megy? Dobta most már feléje a labdát bátya, hadd lássuk, mit kezd ővele. – Csakhogy a nagyváros mindig nagyobb lehetőség, városon senki, semmi az egyszerű ember. Hogy él, mit eszik, senki sem tudja, felfordulhat, senki sem törődik vele. Na, ez elég drámaian kezdődik, még ha igaz is. És mindent a piacon, a boltban kell megvenni. Persze másképpen jön a pénz, mondta bátya. Ez igaz, Matyi bátyám, hagyta rá, emelve a poharát. Amitől bátya szemöldöke igencsak felszaladt, a jó ég tudja, a Mátyásból hogy lett Matyi. Csakhogy elképzelted, kérlek, a tükrös, fényes cipős boltok tövében hogy kell az embernek hajtani. Hogy a gyárról, a nagy munkahelyekről ne is beszéljünk. Na de azért valahogy... No csak. Persze, persze. Nem adhatjuk oda magunkat, ha már ide jöttünk, úgy véljük, mutatni is illik valamit. Vagyis hát mondani. Ugye, nekem is a kis műhelyem. Persze, ott is inkább a javítás. Az megy. Nem mondom, ugye. Stabil kuncsaftok. – Bátya elismerően bólogat. Azt, ha látnád, jó öreg, a nyűtt kurvák nyűtt topánjait. – Csak, ugye, kicsit kinnebb esik. Nem bent.

Részemről ekkor furcsa, fullasztó hányingeres rádöbbenés. Hát mi a jóisten, ez már ebben a kurva tyúkszaros életben mindig így lesz. Csizmadia vásáros ládán cseperedtünk, konjunktúra, meg bőrár meg spitz és megint csizma és bőr és a gyárban megint és megint konjunktúra meg válság, és akkor tetézzük meg az egészet, rakjuk fel rá koronának ezt a csirizes lelkű kirpácsot a stabil kuncsatfjaival. Há mit vétettem én...? Hát megbolondultam? Amíg élek, most már mindig ez lesz? Vaskapta és szurkos fonál, peták, spitz, faszeg. És még ehhez körülményeskedjünk, játsszuk meg magunkat, hogy jól sikerüljön a bemutatkozás. Jött volna valami más. Valaki más. Egy sofőr. Egy órás. Egy vasutas. De vajon nem mindegy? Ki tudja. Csak ne kellené untig ugyanezt a dumát. Talán már akkor elhatároztam, hogy nem figyelek rá, nem törődöm vele. Hát muszáj nekem törődni vele. És úgy tudtam, nem érdekel, amit szövegel. És úgy tudtam, nem figyelek rá. Hogy mára kiderüljön, ha rá gondolok, ha földízem, máris halljam, mit is mond, mit mondott. Mintha minden helyzetben minden sorát megjegyeztem volna. Semmit sem tudok úgy visszaidézni, mint azt, hogy mikor mit mondott. Most is, ahogy megjelenik előttem, amint bátyával ülnek szemben egymással, s ontják a csirizes megélhetést, csak hallom. Hátha, ugye, az ember bennebb nyithatna

műhelyt, inkább akadna megrendelés. Lehetne tartani néhány segédet, inast. Ezt úgy mondta, mintha a képzeletbeli legénységet máris hat-nyolc főre kéne tegyük, mert, mondjuk, kettő, három, ez már ma is ott kalapál abban a kinnebb működő cipézműhelyben. Szóval, hogy ugye, Idának akkor csak a főkönyvet kelljen vezetnie, s ne loholjon a gyárba hajnalban, ugye. Szóval, hogy az ember meg tudjon kapaszkodni valahogy. Ehhez kéne, ugye... Azt, hogy segítség, támogatás vagy mi kéne, ezt szerencséjére nem merete kimondani. Persze, bátya, ha akarta, úgy is érthette, mit nyökög szegény lovag. Na de rég megtanulta ő azt, hogy mit kell felfogni, megérteni, hogy hát mit muszáj s mit nem szükséges meghallani. Ezt egy jajdoni mester száz esztendeje tanulja, vagy tán ötszáz esztendeje. Ebből itt, azt hiszem, doktorálhat már a kisinas is. Bár csak azért, ugye – vág neki még egyszer a nyekergésnek –, hogy Idának ne kelljen a legszebb éveit... Dolgozni mindenütt kell – mondja bátya, szeme sem rebben, s ott még pénzt is adnak érte. Nagy szó ez, hogy egy lánynak fizetése legyen. Ezt se hallottam eddig tőle. Kár vón erről lemondani. Mink a gyárat mindig elleneztük, de be kell lássuk, hovatovább ez lesz a biztos kenyér – mondja bátya, és nem rezzen a szeme sem. Mindezt a jámbor úgy is értheti, hogy mi, jajdoni csizmadiamesterek elleneztük, hogy a nevelt lányunk gyárba menjen, hisz nem szorul reá, ami nyilván egy percig sem igaz. Hanem hogy szidták a gyárat, az nem vitás, hogy ott törje ki a nyavalya, és a ménkű üsse meg és az ég rogyjon rá, de arra is, aki kitalálta. Bort tölt, s minden átmenet nélkül azt mondja – Oszta a fellegváron most is van katonaság. Na, szegény lovagom, sok korsó sört kell neked meginnod az Ursusban, míg ezt a fifikát megtanulod. Van, elég sok, mondja. Mert, ugye, nem mindenütt. – Mert én ott katonáskodtam annak idején. Haj, de régen volt, a macska rúgja meg. – És megemeli a poharát.

Nénye közben odabent megágyazott. A vendégnek, a kényszeredett Gyerő Albinak a kis szoba díványán vetett ágyat, én meg majd újra itt kint alszom a kanapén. Nénye ki is hozza az ágyneműt, a szemem sarkából figyelem, derékaljat rak alá, kettőbe hajtja, hogy ne nyomjon majd a kanapé deszkája, lám, ahogy múlik az idő, egyre inkább vendégszámba vesznek engem is. Megáll a kemence mellett, fejét a golyva egyre félrébb taszítja, a kezei keresnek támaszt egymásban a köténye előtt. Nem szól, hogy hagyjátok abba, elég volt mára, holnap is nap lesz. Nem szól, de ahogy ott áll, mint elbillent felkiáltójel, egész valója egy sürgető kérdés. Bátya egyből érti: Híjj, a mindenit, de eltelt az idő. Tegyük el magunkat hónapra... Mindgyár itt vannak a szüretelők. Ahogy most újra magam előtt látom Albit s az öreget, amint ott ülnek egymással szemben a konyhaasztal mellett, bátyát mintha valami sárgásforma derengés távolítaná a régi fényképek árnyéktalanságában. Gyerő Albi vonásait pedig nyirkos, kékes pára retusálja s taszítja tova, s közben úgy rémlik, mintha úgy láttam volna őket elmosódón, távolodón már akkor is. Pedig, úristen, mennyi volt még az élet, melyen végig kellett botorkáljunk valahogy. Emlékszem, miután aludni húzódtak, elcsöndesedett a ház, s megvackoltam a kanapén, nem jött álom a szememre jó ideig. Persze, nem volt még túl késő, csak hát az öregeknek már takarékoskodni kellett az erejükkel a fáradtságos szüreti nap előtt. Odakint közben eleredt a csendes őszi eső, s én bizonyára arra gondoltam, ha nem áll el reggelig, megkeseríti a holnapi életünk. Hallgattam, hogy csepeg az eresz, s közben az eszembe juthatott, hogy a szegény balfasz nem volt képes valami hitványabb ruhát magával hozni, holnap elázik az egyetlen jó ruhája, a cipője pacal lesz, s persze mindezért én le-

szek a hibás. Már úgy félálomban hallom, szöszmötöl odabent, majd tapogatózik kifelé, óvatosan behúzza maga után a szobaajtót, a konyhában mintha jobban eligazodna, szinte farkasszemet nézünk a sötétben, nem láthatja, hogy én ébren vagyok, lassan kicsoszog az udvarra. Gondoltam, csak eligazodik most már, tán újra elkoppant a szemem, csak persze félálomban is vártam, mikor óvakodik visszafele. Nem tudom, mennyi idő telt el így, de hogy a zajok várattak magukra, egyből fölébredtem, ki is szedtem a puhított derékaljat a deszkakanapéról, hadd lássam, mi van vele. Hát ott áll a tornácon, ingben, glóriában, s bámul bele a nagy októberi reménytelenségbe, gondolom, igencsak didereg. Mi történt, Albi, rosszul vagy? – gondoltam, megártott neki a bor. – A fenét! – Hanem? Miért nem alszol? – Gondoltam, haza kéne menjünk. – Hogyhogy? – Nincs éjfél tájt valami vonat? Azzal, ugye, reggelre... Nincs most éjszaka, csak majd holnap. Miért, mi ütött beléd? – Az öregasszony... ugye, szegény nagyon a végít járta. – Gondolod, hogy... Szóval, hogy... Azt mondtad, Radó Zsófi benéz hozzá. Meg Penyigeiné. – Benéznek, be, de, ugye, holnap vasárnap. Se egy halottkém, semmi. – Micsoda, képedtem el. – Szóval, amikor eljöttünk, nem nagyon volt magánál. Én meg, ugye, hogy magyarázom meg, hogy csak úgy otthagytam szegényt. Még valaki azt gondolhatja, ugye... – De hiszen a szomszédok tudják, hogy el kellett utazz, s hogy milyen állapotban maradt ott szegény. – Tudni tudják. – No, hát akkor...

Ahogy ott állt a térdig érő fehér alsójában, a tiszta ingben, a csupasz lábára fölcsórintott félcipőben, arca előtt az őszi eső sötétszürke függönye, az egészbe volt valami valószínűtlen, én pedig megpróbáltam lelket verni bele. – Holnap majd hazautazunk. – Igen, igen – hagyta helyben, mintha csak magában beszélne –, mert, ugye, ezek is itt mit mondanak. Hogy megbolondultunk. Vagy mi ütött belénk. – Na látod. – Magyarázzgassuk, ugye, az nem megy. – Na látod. Egyszer úgyis túl kell lenni rajta, mondtam neki. – Igen, igaz – mondja erre is. – Mi az isten, gondolom, én vagyok a halál borzas, hálóingés angyala, aki furcsa mód mintha cinkosa is lennék abban, hogy egy pusztulásra ítélt lélek valahol úgy kopjon ki az árnyékvilágból, hogy még az se legyen mellette, aki tán lefogná a szemit. – Gyere be, lelkem, mondom, s nem is nagyon ismerek a hangomra. – Gyere, mert megfázunk s megbetegszünk mi is. Az pedig most nem hiányzik nekünk. Megfogom a karját, félkótyán hagyja vezetni magát. Bebújok a takaró alá, ő gyámoltalanul leül a kanapé szélire, feje előrekókad, nem szól, a jó ég tudja, mi kóvályoghat az agyában, érzem, nem szívesen férköznék be a gondolatai közé. Az is eszembe jut, vajon nem holtan hagyta ott azt a csóró banyát, már elindulásakor, s most azért nyugtalan, hogy valaki netán előveszi. Hiszen már a vonaton is alig lehetett szavát venni, ezek szerint végig ezért volt zaklatott. A lábamnál ült, csak sejlett a sötétben a törött-tépett emberforma, na, azt hiszem, akkor éreztem iránta valamit. Szerencséjére hallgatott, úgy látszik, ehhez is Jajdonba kellett menni, hogy mozduljon bennem valami veleérzés, amely, ha fél óránál nem is igen tartott tovább, de kovászként csak bedagasztódott abba a tésztamasszába, amiből a mi házasságunk kisült.

Ahogy ezek a pillanatok most emlékezetembe idéződnek, még valami szorongató kényelmetlen érzés is felém suhint, a lelkiismeret hangja, szava, vagy mi fene, amiért végül is ezeket a nagyon ritka pillanatokot leszámítva képtelen voltam igazán emberszámba venni olyanformán, hogy valamiféle belső közöséget is vállaljak vele. Mindez persze valahol bizonyára egész együtt töltött életünk alatt lappangott a lelkem valamely zugában, mintha ugyan biza ezért

is ítéltém volna magam arra, hogy húsz valahány évet együtt nyúzódjam végig vele. Igaz, most a lehetséges együttérezhetnéket, sajnos, cseppet sem volt nehéz a lelkemnek abban a bizonyos zugában mindenkorra ott rekesztenem. Ne lett volna olyan marha. Olyan kicsi. Olyan semmi kicsi ember. A dumája, minden mozdulata, cselekedete annak mutatta. Amin persze semmit sem változtat az, hogy ő nem ilyenek látta magát, sőt, minden jel szerint meg volt elégedve magával. Vagy talán csak megpróbálta ezt magával is elhíttetni. Mert közben kellett éreznie, hogy hézag van valahol. Talán ezért is erőltette az okoskodást. Hanem inkább az a furcsa, hogy én, aki annyiféleképpen rámostam szét a gondolataimat, téptem, vallattam magam már akkor is, az mintha sohasem bírt volna érdekelni, hogy ez az ember ott mellettem ugyancsak egy ember, akinek a bensőjében csak ott lapul valami gizgaz, iszap, hordalék, mindegy, de mégiscsak valami lélekanyagféle – hadd túrjunk legalább bele, bár a riadt kis hülyét ugrassuk ki e nagyképű duma mögül; hadd pukkadjon, hogy kiesett a ráfigyelésünk világából. De nem, erre valahogy sohasem futotta. Sőt, már akkor, az első időkben, amikor közeledtünk ahhoz, hogy végképp egymáshoz kötjük az életünket, én egyre inkább kezdtem kirekeszteni magamból, úgy mindeztől, egy darabban, fölbontatlanul. Ezzel, ha jól meggondolom, végül is azt a hülye képet fogadtam el, amit a link dumájával festett önmagáról. Igaz, én valójában sohasem voltam sokbeszédű, tettem-vettem szótlánul, s ha a dolgom végire értem, s maradt még valamennyi idő, fogtam az éppen soron lévő hülye könyvet, s félrehúzódtam vele. Úgy látszik, ez az ára s az átka, ha egy fehérnép nem locsog reggeltől estig, s nem akarja újra felkérődni hatvanhatféleképpen az életét. Ugyanakkor, s mint mára kiderül, a szakadozott szöveg mint az ökörnyal mindenütt elért, s észrevétlenül tapadt reám, hogy mára lecsévélhetetlen. Azon kívül, hogy néha leintettem, vagy azt mondtam, üljünk asztalhoz, vagy későre jár, le kell feküdni, vagy reggel, vedd ki a tejet, napok teltek el, nem tudtam neki mondani egyebet. Sőt, úgy éreztem, utálnám magam, ha elkezdenék valami gyöngédkedőt, mit tudom én, mit fogalmazgatni. Mindettől csak még nagyobbra nő a titok, hogyan szerethettem mégis teste melegét. Mert azt végül is minden helyzetben, állapotban fogadhattam el, sőt, soha még bár fönn sem akadtam rajta: hogyan tud ez így jó lenni nekem. Hanem akkor ott, a néném konyhájában, amikor láttam, porig van ázva, s didereg a lelke, miután valamennyire megmelegedtem a takaró alatt, fölültem, hozzá húzódtam, a vállunkra terítettem a takarót, s magam kezdtem melengetni szegény lovagot; sóhajtott kettőt-hármat keservesen, éreztem, lassan tér vissza az élet belé – ne gondolj rá, mondtam, ne gondolj semmire, majd csak lesz valahogy. – Igen, igen – hagyta rám. – Én mindig csak... – kezdte volna, de aztán csak nem lendült bele. Karját, vállát, melleit dörzsölgettem, szorosabban húzódtam hozzá, a három arasz széles kanapé egy embernek sem volt valami túl kényelmes fekvőalkalmatosság, de csak eldőltünk rajta valahogy. Komoran csinálta, majdnem kétségbeesett kíméletlenséggel, s nem kellett behunyjam a szemem, hogy ne lássam szája sarkában azt a na, milyen fiú Gyerő Albi vigyort, és nekem az egész már rég gyönyörű volt, ő meg mintha minden keservét az ölelésbe akarná beleölni, belefelejtetni. Közben egészen megszokta a konyha sötétjét a szemem. Mire kezében a cipőivel mezítláb a kis szobába visszalopakodott, éjfélre járhatott. Én pedig hiába kerestem az eső hangjait, az eső közben elállt. Aztán ahogyan máskor is, elalvás előtt bizonyára végiggondoltam a másnapot, mintha csak készítenem akarnám, hogy minden úgy zajlódjon, ahogy elképzelem.

Emlékeztem, bátyáékhoz mindig sok szüretelő jön, újesztendő napján s húsvétkor ünnepet köszönteni valamennyi hajdani segédjük s inasuk, aki a faluban maradt, benéz hozzájuk, szüretkor pedig feleségeiket s a nagyob-bacska gyermekeiket is elhozzák, úgy, hogy néha huszonöt, harminc szüretelő is kitelik belőlük. Ha jókor el lehet kezdeni, még nagyobb termés esetén is végeznek déltájban a szedéssel, s bátya így is szereti. Ilyenkor néhány gyerekkori pajtás mindig előkerül, akikkel ott kóstoltgattuk egymást a Verőfényen. Cinkos szemük csillanása jelzi, a hancúrozást ők sem felejtették el, s tán most se utálnák, csak azóta, ugye, fiatal csizmadiának rövid gyeplőjén dagasztják a sarat, s húzzák a szekeret. S lám, végre ldának is vőlegénye lett. Ügyes embernek látszik, van hozzá a bestia ldának szeme. Még tán hízeleg is nekik a sógorság, ahogy a nagyvárosi szegény lovagot, a nagyvárosi szaktársat szemügyre veszik. A szüreti zsongást, dévajkodó zsvajt idézve aludhattam el; hogy majd ugyancsak a valóra moccantva kezdjék ki álmomat az ijesztő zörejek. Sötét van még, néném nem gyújtja föl a villanyt, talán, hogy ne zavarjon, de már rakja, üszköli a tüzet. Lekecmergek a kanapéról, nyújtózkodom, bár az éjszakai viszontagságok ott nyüszítenek, mocoognak a csípőmben, különösebben nem érzem töröttnek magam, villanyt gyűjtök. Há, hogy aludtál, lelkem, jól, nénye, nagyon jól, mondom. Nem nyomódott meg a derekad, a kezed? Nem, dehogy. Ha ez a vacak tákolmány beszélni tudna, gondolom, belepirulna szegény fejed vénasszony létedre is. Gyorsan megmosakszom, hozom is be a vizeshordóból a következő rend vizet, viszem be, már ott nyújtózkodik a konyha közepén, s locsbolja magára, vastag vállára, csutak derekára, aztán feltörli a konyha kövit. Nadrág, cipő van rajta, meg az atlétaing. – Híjj, a nemjóját, mindjárt itt lesznek, ő csak egy kis tálka meleg vizet kér, hogy megborotválkozzon. – Jó, lelkem, mindjárt melegszik annyira. Mire a fekete borostát lehersegteti a képiről s megmosakszik, kotródhat is befele, hogy az apacsingét magára rángassa, mert a léckaput már nyöszörgetik a szüretelők. Nénye közben szalonnát, kolbászt, nagy kosár hófehér kenyérszeletet rakott ki az asztalra, hátha van, aki falni akar sebtiben. – Ami tehát nem kötelező, de majd lássák, ha akarná valaki, aki nem reggelizett volna odahaza, fogja s egyen. Bátya tálcán pálinkáspoharakat egyensúlyoz, teli üveget dédelget, mert azért a jó reggeltnek ilyenkor pálinkásnak illik lennie. Nincs fennakadás. Egyszer csak Albi is közöttünk van, és én sorra veszem a hajdani csintalan cimborákat, a fél tucát Janit, Palit, Józsit, Gabit: ő Gyerő Albi, a vőlegényem. És a fiatal csizmadianékat is, hogy Mári, Sári, Klári, Szilvi, Mariska, Rozáli, ismerjétek meg a vőlegényemet. Örvendünk a szerencsének (gondolom), és érzem, mert közben mindahány odasandít, csillan-e ott valami, tekintetük kaparássza, tapogatja a gyűrűsujjamat, a lovag bezzeg szikrát sem zavart, egyből föltalálja magát, hiszen ő itt az érdekes, a vőlegény elveszi bátyától a tálcát, töltöget, koccintgat, a jó nép krárog, a nemjóját, isteni a pályinkátok, aztán egy-egy falat kenyeret tör nyomtatásul. Be sem férnek mind a konyhába, de miért is hordjuk be a sarat, némelyiknek máris ott a kis szüretelődézsza a hóna alatt.

Talán tucatszor éltem végig bátyáéknál a szüretre érkezést, most mégis úgy tűnik, ennek maradt meg bennem leginkább minden részlete. Vagy ki tudja, lehet, csupán az emlékezés természete olyan, hogy gondoskodik, amit visszaidézünk, az teljessé kerekedjen. Esetleg olyan részletekkel lep meg, melyek máskor, más hasonló alkalmakkor vésődnek belénk. Mintha csak lát-nám bátyát, amint kiáll a küszöbre, újra tölt a tornácon diskuráló hajdani nála

cseperedett legénységnek, közben kifelé kémlel, az akácfák megkopaszodott ágai között keresné a Brót páváit, majd ahogy kezd szürkére kopni, fakulni a nyirkos hajnal, mint egy agyonmosott dokknadrág. Na, akkor, ha azt mondjátok, mindjárt mehetünk, visszalép a konyhába, az ajtófélről lekasztja a ménkű nagy pincekulcsot, s lassan leszédeleg a Mátyás-domb grádicsain. Bátya nekem visszaszól, ti maradjatok, úgylis jön a szekér, oszt Albinak kerül ott kint valami szüretelőködmön, ha majd segíteni akar. Nénye ráérősen szalonnát vág egy tepsibe, sőt rak, tíz tojást, megkavarja, de csak annyira, hogy összetörjön a fehérje, a sárgája, aztán elibénk teszi; nem is merem latolgatni, ha egyedül jövök, mindez nem egészen van így. Most nem akarok azon morfondírozni, hogy Gyerő Albit, az Ida jövendőbelijét mennyire emberszámba veszik. Persze, azt hiszem, ha nem így történik, ha keresztülnéztek volna rajta, az ugyancsak fájt volna nekem, nem is miatta. Magam miatt. Mert, ugye, azzal, az ő lekezelésével engem sem vesznek komolyan. Erre pedig furcsán megnőtt bennem a sértékenység hirtelenjében. Mert ugyan biza, hogy törődtem én effélékkel ezelőtt, ha ugyancsak fölöttem mondanak ítéletet.

Még az asztalnál ültünk, mikor a fuvaros megérkezett. Miután pálinkával kínáltuk, nénye neki is tett rántottát egy tányérra, de italt, azt nem töltött neki. Szó nélkül ült asztalhoz, s csak miután bekapta a früstökét, szólalt meg, jelezve, hogy emlékszik reám. Oszt hogy tetszik lenni? – Köszönöm, Gergely, megvagyok. – Ez az ember, bátya fuvarosa, poros lábú, süldő lány koromban tegezett, én pedig Gergely bácsinak szólítottam. Most pedig, amire göndör-veres haja jócskán őszbe kunkorodott, fene tisztelettel teccikez engem, én meg a Gergely mellől elhagyom a bácsit, s ezzel a fele tiszteletet. S ez mégis mind természetes. Különben a jó ég tudná mára már kideríteni, milyen lehetett bátya s közte a viszony. Mert ezzel a Gergellyel más volt a helyzet, mint az alkalmi napszámosokkal.

De ugyanakkor az a dorgáló meghittség s ezzel együtt a jelzetlenül is vitathatatlan fölény is távol állt attól a viszonytól, mely a segédekkel való kapcsolatra volt érvényes, jellemezte. Egyfajta barátság lehetett ez, ám bizonyára nem egyenlő felek közötti, amit viszont furcsamód mindig bátya hidalt át, a fenebb álló, merthogy ő kereste a kedvit a lovas embernek. Az viszont, bár a szólas szerint asszonyt s lovat nem adnak kölcsön, bár hányszor úgy vezetete elő a fogatot, hogy bátya azt kezdjen vele, amit akar, átadta a gyeplőt, zabot, szénát rakott a saroglyába, aztán mi szekerezhettünk Kolozsvárra, vagy akár menekülhettünk is a háború elől, ahonnan az sem biztos, visszatértünk volna. Mintha csak nekünk tartotta volna a lovat s a szekeret. Ám nem valószínű, hogy csupán a Verőfény lazájában gyűjtött széna s sarjú fejibe. A régiek között voltak a bizalomnak s az együttműködésnek olyan meghitt formái, melyekhez nem kellett sem rokoni kapcsolat, azonos nyelv sem kellett, mégis hosszú emberöltőkön át kitartott, s nemegyszer apáról fiúra és tovább. Ha ezek az ilyen feltétel nélküli bizalmon alapuló barátságok kicsiben s nagyban egyaránt megőrződnek, ki tudja, talán nem szakad az emberiségre ennyi nyomorúság. De lehet, én nem láttam meg az ehhez hasonlókat, melyek itt-ott, máshol is csak megvoltak az emberek között, s mert léteztek, azért sikerült átvészelnii bajt, pusztulást sokaknak is, akiknek sikerült. Imók Jánosé volt a fogat, de a háts rugós bőrülés a bátyáé. Ezt máskor csak vásárra menet szerelték fel a szekérré, de lám, akkor a mi tiszteletünkre az is előkerült. János nem is kérdezett senkit, kihozta a padlásfeljáró alól, s le is vitte a szekérhez, ezzel sürgetett is forma bennünket, ha elkészültünk, mehetünk. Nénye nagy kosár krumplit ho-

zott föl a pincéből s fél koszorú hagymát, a földarabolt ürüt a bordó zománcos vagy húszliteres lábosba raktuk, gyékényszatyorba egy szép kenyeret, jókora üveg savanyúságot. Mindent lehardtuk a szekérbe, bezártuk a házat, és elindultunk. Elöl a bőrülesen nénye s Albi ült, Imók János a lovak fejénél ballagott, én a szekérben ültem egy abroszos tarisznyán, s vigyáztam, hogy az edények a dökögéstől szerte ne vándoroljanak. Albi láthatólag nagyon élvezte a szerepét. Ő tartotta a gyeplő szárát, mikor a fuvaros a kezébe adta, azt mondta: – Csak úgy lazán tessék fogni. De ha nem szeresse, hurkolja oda a lócs végire. De Albi előrenyújtott kézzel fogta a gyeplőt, hogy stílusos legyen. És vagy kétszer, amint lefelé ereszkedtünk, csavart a fék fogantyúján majd féloldalt, mikor szólt Imók. Néztam őket egy darabig hátulról a szekérből, a lovatot gyermekes öröm fűthette, hogy gyeplőt adtak a kezébe, bár az ostort magánál tartotta a fuvaros, de lám, végre s végre kormányozhat, ha csak két lovat is. És mintha még nénye is jobban kihúzta volna a derekát, az őszi párákat szinte öklelte, csürte keményített kendője csücske, ahogy dökögött a szekér. De aztán nem sokat méltázhattam rajtuk, mert eszembe jutott az a hajdani vásáros szekerezés, mikor az éjszakai erdőn Tulogdi Samuval hajtottuk a lovakat, ennek tíz esztendeje múlt akkor tavaszon. Végtelen hosszú idő, s ahogy akkor földézttem, mégis pillanatokra zsugorodott. Buta kis találós kérdés jutott eszembe akkor erről, az idő megfoghatatlanságáról, talán még a Czirják tanító bácsi iskolájában ragadt reám: A világot átéri, mégis egy tyúk átlépi, mi az? Kerékvágás. Keréknyom. Keréknyom = idő. Mert úgy egyetlen nap alatt mily sokat halad előre, hát még tíz esztendő alatt. Az emlékezésnek pedig semmi az egész, átlépi, mint a tyúk a keréknyomot. Mintha ugyan biza főkéntös tyúknak készülődne, s lassan elhagynám magam mögött a szertelen vadmacska időm. Egyszer csak azon kapom magam, hogy az államat csiklandják a könnyeim. Erre tisztán emlékszem, hiszen a fél kezemen megszámlálhatnám, hányszor esett meg ilyesmi velem. Akkor sem nyomorgatott sírhatnék, nem rázott zokogás sem, csak csurogtak a könnyeim. S mint a tehetetlenségemből fakadó kénytelenségek, rendszerint fölbosszankodtam rajta, merthogy mi az istennek érzékenykedem. A lovak kapaszkodnak a Verőfény felé, a lábos, ménkű sok ürühús vándorol hátra a szőlődaráló alá, mindjárt feldől az ugorkásüveg, én meg csak ernyedten báméskodom, s közben pisil a szemem, hát mi a jó ég. Majd még észreveszik rajtam a nyomort, s azt hiszik, siratom a leányságomat, s vigasztalni fognak, ha nem egyéb. És akkor, mit tudjátok ti, ki volt Tulogdi Samu – szakadt ki a szó, nem mintha elment volna az eszem, teljesen önkéntelenül. – Szóltál, drágám? – fordult hátra készségesen a lovak. Hanem a drágám, ami nyilván nem nényének szólt, egyből kijózanított, mintha csalánnal csiklandának az államat, dédelgetnék a csicsemet; csak azt mondtam, nem lesz eső. – Adná a drága jó isten, hogy ne legyen, igyekezett nénye helybenhagyni az egek állapotát. És aznap tényleg nem lett eső. Helyre is rámostam volna a lelkem tán percek alatt, hanem – most már magamban – csak vágtam egy rendet azon, hogy mit tudjátok ti, ki volt Tulogdi Samu. Közben már fenn Verőfény gyűrűjénél, ahol az ökörfólyós októberi szél is kezelésbe vett, de én még mindig nem tértem egészen magamhoz, mivelhogy újra ott csapdosott, ott suhogott körülöttem az ázott szárnyú bánat; nemhogy ti. TI. Nénye, Imók, lovak, lovak és mind a többiek, de valójában én sem tudom, hogy ki volt tulajdonképpen Tulogdi Samu. Annyira nem, hogy néha már kétségbe vontam, kételkedtem benne, volt-e, létezett-e egyáltalán. Hogy mégis igen, s hogy nem csupán bolond képzelet eszkábálta, arra a bággyadt bizonyág, ha én teremtem, akkor valameny-

nyire mégiscsak ismerem. De így, mert volt valóságosan, nemcsak ti, golyvás nagynénik és csirizes lovagok nem tudjátok, ki volt, én sem tudom. Ezért döcögök egy szekéren veletek, ezért fogom a lábas húst, gyámolítom az ugorkásüveget, ebben a szekérben játszom a menyasszonyt a jajdoni szüreten. Ahol el is juthattam idáig, mivel belül kerültünk a nagykapun. Mert ezután a szüretelőktől hangos pászmák közt többé nem jutott idő mélázásra, sőt, az elkövetkező napok és hetek is távol toltak minden morfondírozó alkalmat; amint most visszagondolok arra a jajdoni kiruccanásra, mintha ez lett volna azoknak az éveknek egyik küszöbe. Bátya kint állt a pince előtt, leste, mikor térünk le a szekérútról, s fordulunk a laza felé, a szüretelők sem sokkal előbb érhettek ki, csak éppen elkezdheték az aljban a szedést. Leemelték a szekér végéről a darálót, Albi segített bevinni a pincébe, a fuvarossal föltették a nagy szüretelőkádra, érkezhettek a puttonyosok. Bátya adott arra, hogy jó bort szűrjön, s ezért nem siette el, de nem tartotta nagy szőlősgazdának magát. Na, végre hozzálátott, nem sokat pepecselt, ahogy a puttonyosok felhordták a szőlőt, öntette is velük a daráló garatjába, s így a nagy kádba egyenesen zúzalék került, aztán az előkészített, tisztára forrózott hordókba hordta is be a montot a kád csapja alól. Ami a zúzott szemről, kocsányról nem csurgott le, azt másnap, harmadnap kisajtolta, a montot feltörte, s a földbe ásott hordóba rakta, hadd penészedjen, míg a törkölyt belőle kifőzik. Albinak kerítettünk valami kopottabb permetezőgúnyát, nadrágot, valami nyútt csizma is került, ha már mindenképp segíteni akar. Há most hogyné akar, ugyi. Bátya venyigéből vesszőcsokrot tűrt, felkiabálta a kisebbik inast, levetette a csizmáját, besegítette az üres kádba, hogy a vesszőköteget illessze oda, ahol a csap a dongát átüti. Hát ez meg minek, kérdi bátyát bölcsen. Ez azért kell, ugyi, mert ahogy az ember megnyitja a csapot, a nyomás kocsányt, szőlőhéjat, mindent odahordana, az eltömné a furatot, a venyigecsokor meg, ugyi, nem engedi a csaphoz csak a szőlőlevet – magyarázza nagy akkurátusan az öreg. – Micsoda ötlet, barátom, hagyja helyben a végén a vőlegény, s azt nem mondja, van ezeknek a marháknak eszük. Csakhogy meg nem veregeti a vállát bátyának, aki ilyen szavakat, hogy ötlet, ha száz esztendeig élne, se tudna kisajtolni magából, ez a nagyvárosi szaktárs meg csak úgy löki. Különben egész nap nyüzsgő, lelkenkezés és segítőkész elragadtatás volt a lovag, nagy hévvel tekerte a daráló kerékét, pattant, ha valahol segíteni kellett, ebben a kapkodó tüsténkedésben persze, miután tudtam, végig ott éreztem a haldokló öregasszony gondját magától távol tartani. Közben nényével apróra vágtuk az ürü darabjait, megpucoltuk a hagymát, meghámoztunk fél véka krumplit, bátya tüzet rakott a rozszant kemencébe, rotyogott a tokány, s mire a jajdoni harang mély zengésű hangját odahozta a szél, s ahogy ezt hallottam, mintha tövis szakadt volna a talpamba, hirtelen olyasmi sajdult belém, hogy én valahol nénémet is, meg az egész istent gyűlölöm. Valahol mélyen ragaszkodom hozzájuk. Valahogy mélyen szeretem őket és gyűlölöm magamban a szeretetüket. Miközben minden jól sikerül, még a nap is elő-elődereng a felhődongák alól. Mintha rám is rám ragadt volna az Albi serénykedéssel palástolt nyomora, szinte ingerülten sürgettem a tennivalókat, csak hogy teljen el valahogy ez a szüreti nap. Így már azt a pálinkát, teljen már a kád, és csurogjon a must is, teljen a hordó. És teljen a nap, máris az én gondom lenne az ő baja, holott én a magamét sem akartam soha megosztani vele. De szerintem ennek is akkor ott kellett volna eldőlnie.

Mire megterítettük a hosszú kecskelábú asztalt, s megszegettük s fölszeleltük a szokásosnál magasabbra nőtt, foszlós kenyeret, már egész közel jár-

tak a szedők. Fogtam egy kis dézsát, intettem Albinak, jöjjön, szedjük mi is, mintha az a pár perc is számítana, amivel hamarabb elkészülünk. – Jól haladunk, hála isten, mondta bátya, szépen kerül. – Sok kéz áldás, sok száj átok, szólt volna nénye a berbecstokány mellől. Emlékszem, amíg ott az utolsó szőlőtökéket fosztottuk az érett gerezedektől, mind arról faggattam magam, mi a bajom tulajdonképpen, hisz minden jól sikerült, nényéék szépen fogadtak Gyerő Albistól, amit azért előre látni nem lehetett, ezek a mindenféle régi jajdoni ismerős népek kedvesek, előzékenyek. Most akkor végül is mit akarok, mi a bajom? Hogy összeillőnek látnak ezzel a szegény széltolóval – vagy hát ezt is csak én hiszem –, különben nem nagyon érdeklí őket, nem foglalkoznak velem, az én dolgom. Tegyek belátásom szerint. És egyáltalán elvárom én azt, hogy törődjenek a dolgaimmal? Ha igen, milyen jogon? Ha megjegyzéseket tennének, fintorognának, vélekednének úgymond, az jobb volna. Az nem esne rosszabbul nekem, ettől nem gyűlölném őket, neheztelnék rájuk. Mi a frász ütött belém mára, hogy azt lesem, kutatom, hogy miként viszonyulnak hozzám, ami igazából eddig sohasem érdekelt.

Amint most földéződik bennem annak a szüretnek az emléke, s elősejlik az akkori oklatan ingerültség, arra gondolok, talán akkor számolódott föl bennem végleg a Jajdonhoz tartozás. Vagy talán akkor döbbsentem rá, hogy én valójában már rég nem is tartozom Jajdonhoz, sőt, ezek talán soha nem is számítottak volna közülük valónak, tehát én úgy gondoltam, elszakadok tőlük, csalódnom kellett, hiszen hogy válhatnék én még valamitől, ami nem is volt az enyém. Jó tíz esztendővel azelőtt, amikor magára hagytam bátyát a kolozsvári piacon, örvendtem, hogy nem cirkuszol velem, amiért akkor hálás is voltam neki, de valahányszor visszagondoltam arra az alkalomra később, úgy éreztem, túl könnyen mondtam le rólam, nem dorgált, nem fenyegetett, pláne nem suhogtatott ostorral, és nem kellett szöknöm tőle, bár erre is elszántam volna magam. Hiszen ha igazán magukénak tudnak, számítanak, a rendőrséggel kerestetnek, s visszahozatnak, vagy mit tudom én. Ehelyett, mikor pár hétre rá a keresztlevelém kértem, szépen elküldték, hogy gyári lánynak állhassak. Ugyanakkor tudtam, ha Gyerő Albi valami lekicsinylő megjegyzést tenne most rájuk, azért ugyanúgy a tyúkszemire lépénék, mintha valóban közibük tartoznék. Vagyis hazudnám tovább, mennyire egy vagyok velük. Közben pedig akik ott körülöttünk szedték bátyának a szőlőt, reggel óta már letárgyalhatták, hogy a fickónak jól menő műhelye van, s így irigykedhettek is reám, bolondnak áll a szerencse.

Persze azokban az időkben még hitték azt, jobb az élet a nagyvárosban, sőt, akarták hinni, hogy így van, mert akkor majd mindenkinek volt nagyvárosba szakadt ismerőse, rokona. Igaz, az innen elszármazott fiúknak nagyobb volt a fizetésük, több fordult meg a kezükön, mintha otthon, segédsorban maradnak, csak éppen nem sokat értek vele. Kicsit ugyan más lett a dumájuk s az öltönyük szabása, de ha az édesanyjuk meglátta volna, milyen szobákban, milyen ágyakban vackol egyik-másik, menten kétségbeesik, ha meg az apjuk végignézhette volna, hogyan, milyen alázattal állnak meg egy munkavezető vagy más gyári nagyság színe előtt, azt mondja, fiam, téged jól móresre tanítottak, én ha száz esztendeig agyusztállak, akkor se válik ilyen kezes bárány belőled. Na és mivel itthon ezt várták, hazudni kellett a sikert, a baj csak akkor kezdődött, amikor a válság éveiben egyik-másik szőlőt kapálni kullogott haza, ezek aztán nem is mutatkoztak se a tekepályák környékén, se a nagyvendéglő tájékán, meghúzták magukat. Na de akkoriban, a harmincas évek derekától már nem kellett otthon csellengjenek, már rég visszaszivárogtak gyári jó fiúnak.

Aztán hogy az utolsó tőkéket is megszedtük, s odasereglettünk a veranda köré, nényével levettük a tűzről a nagy lábos berbécset, nénye tálalt, s egy fazék vizet tettünk, hogy majd elmoshassuk a tányérokat. Csak akkor látszott igazán, milyen sokan vagyunk, a hosszú asztalt tehát kétszer kellett megteríteni, először a gyermekeknek meg azoknak, akik jobban siettek. Bátya meg újra a pálinkásüveget hozta, s a ráérősebb férfiaknak törkölyt töltögetett. Közben Gyerő Albi is visszavedlett apacsingos nagyvárosi szaktársnak, s vitte közöttük a szót. „Hát mi az isten, mindig mindennek mi fogjuk megadni az árát, a tönkretett magyar iparosréteg? Nem mehet ez így, míg a világ. Az állam belőlünk él, a zsidó rajtunk élőködik, a parasztnak mindig is megvolt a magához való esze, az inkább mezítláb jár, csak hogy egy csizmatalpat se kelljen megfizetnie.” Gondolom, valahogy így litániázott, azok meg bólogattak, bizony, bizony, jól mondja a nagyvárosi. Aztán mi is asztalhoz ülhattünk, maradék fehérnépek, bátya s a legénysége, meg a maradéka a jajdoni csizmadiaseregnek, azt hiszem, lehetett jó egynegyede, hanem ez a göcsörtös fifikás banda nem politizált tovább, miután ott párolgott a tányérjában a berbécstokány. Vigyáztunk nényével, a krumpli ne főjön szét, de amúgy csak aláagyazzon a jókora húsdaraboknak, a paprikás enyhén csípős, a saft meg csak dédelgesse, dajkálja az egész szüreti lakoma-csodát. Na, ettől énbőlőlem is egyből kiszállt minden magam nyomorgató, töprengő nyavalya. Bátya ötliteres cserépkancsóba hozta az óbort, s az akkor már rég halálra ítélt, sohse halunk meg hangulat virágzott még egyet a Verőfényen, valójában a Mátyás-pince verandáján, egy kurta órácskányig hazudta örökkévalónak magát. Aztán ahogy asztalt bontottunk, hamar hazaszéledt a vendégsereg, nényével a pince előtt a gyepen nagyjából elmostuk a faggyas, zsíros mosatlant, lent bátya odabent a két inassal elrendezte a lecsurgott mustot, s a másnapi sajtolásához számba vette az edényeket, majd fölpackoltunk az Imók szekereire, bátya bezárta a pincét, a ménkű nagy kulcsot zsebre tette, s indulhatott hazafelé a menet. Mikor a szekér saroglyájából visszanéztem, a pince sarkánál már csak a kerülő kutyája nyalta a berbécs maradék faggyát a laza megszürkült októberi füveiről.

Mire hazaértünk, már csak annyi időnk maradt, hogy rendbe szedjük magunkat, indulhattunk az állomásra. Nénye és bátya is elfáradtak, egyszerre csak kevés szavúak lettek. Tegnap még elevenen tartotta őket a szüret izgalma, mára elfáradtak, hogy túlestek rajta. – Há, oszt vigyetek é kis szőlőt, diót – kezdi nénye a búcsúzkodást. – Tessék csak hagyni – mondtam, ne járjon vele. De igazán, és már hozta is ki a kamrából a karos kosár szőlőt meg a kis tarisznya diót, amit talán már jó előre nekünk szánt, s elő is készített. – Oszt a kosarat maj megkapjuk, elküldöd valakitől. Az bizony fontos is. – Oszt a lakodalmatokra küldöm a bort – ígérte bátya, hogy az adakozásban ne maradjon alól. Ha ez egyelőre csupán ígéret is, csak idejében írjátok meg, hogy mikor lesz. – Azt hiszem, addig bátya nem fogja lehúzni a borát, de lehet, még ki se fog forni teljesen. – Na jó, te leján – Ebben aztán elismerés is volt meg még biztatás is, meg tán még egy szemernyi bizakodásféle is. – Há, van nekem óborom, te mit gondolsz... Még Gyerő Albira is rásandított, nem tiltakozik-e. Azt majd még meglátjuk, vagy volna odázás, de a lovag csak bólogatott, amilyen megjátszott vőlegényes volt maga megadón. – Há köszönik a segiccsíget... írjátok, ha van valami – sóhajtja utánunk az elsötétedő konyhaajtó, amint a magas akácok alatt lefele bukdácsolunk a Mátyás-domb grádicsain.